

SOPX3

algoritmen en datastructuren
modelleren

bd.thrijswijk.nl

 Rijswijk
© 2003 Harry Broeders

1

Werkvormen

168 SBU (84 in kw1 en 84 in kw2)

- kwartaal 1
 - 21 uur theorie
 - 7 uur practicum
- kwartaal 2
 - 1 uur projectbegeleiding/groep

Inhoud SOPX3

- algoritmen en datastructuren
 - STL (standaard C++ library)
- inleiding modelleren
 - UML (standaard modelleringstaal)
- diverse toepassingen van datastructuren.
- project modelleren
 - Together (tool)

 Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

2

Leermiddelen

● Boeken

- Thinking in C++ 2nd Edition, Volume 1 + 2, Bruce Eckel
- Praktisch UML, 2de editie, Warmer en Kleppe

● Dictaat

- studiewijzer
- aanvullingen op theorie
- extra voorbeelden
- practicumhandleiding

● <http://bd.thrijswijk.nl/sopx3/>

- uitgebreide studiewijzer
- sheets
- uitgebreide practicumhandleiding
- sourcecode van alle voorbeelden
- links

 Rijswijk

3

Voorbeeld

Statische datastructuur

```
struct deelnemer {
    int punten;
    char naam[80];
};
struct stand {
    int aantalDeelnemers;
    deelnemer lijst[100];
};
stand s;
```

De **nadelen** van het gebruik van de ingebouwde datastructuren **struct** en **array** zijn:

- de grootte van de array's lijst en naam moet bij het vertalen van het programma bekend zijn en kan niet aangepast worden (=statisch).
- elke deelnemer neemt evenveel ruimte in onafhankelijk van de lengte van zijn naam (=statisch).
- het verwijderen van een deelnemer uit de stand is een heel bewerkelijke operatie.

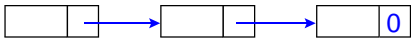
 Rijswijk

4

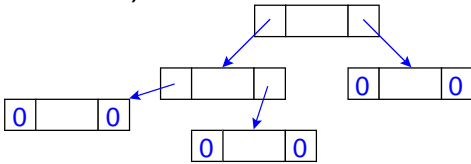
Lijst

- leeg of
- element met pointer naar lijst

Stamboom

- leeg of
- persoon met pointer naar **stamboom** (van vader) en pointer naar **stamboom** (van moeder)

Algorithms + Datastructures = Programs

Klassieke datastructuren en C++

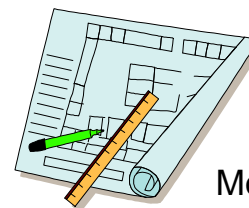
- Klassieke datastructuren kunnen m.b.v. OOP technieken als **herbruikbare componenten** worden geïmplementeerd.
- Er zijn diverse component-bibliotheken verkrijgbaar:
 - BIDS (Borland International Data Structures)
 - STL (Standard Template Library)
Opgenomen in ISO/ANSI C++ std (sept 1998) Aanwezig in C++ Builder 6

Modelleren

Werkelijkheid

Modelleren

Datastructuren

- Ding om data “gestructureerd” in op te slaan.
- Een **template** is erg geschikt voor het implementeren van een datastructuur.
- Basisbewerkingen:
 - **insert, remove, find**
 - empty, full, size
- Een bepaalde datastructuur kan op verschillende manieren geïmplementeerd worden.
- Een **Abstracte Base Class** per datastructuur maakt gebruik onafhankelijk van de implementatie.

Datastructures

- Stack
- Queue
- Vector
- Sorted vector
- Linked List
- Sorted list
- Binary Tree
- Search tree
- Hash Table
- Priority Queue (Binary Heap)

Stack

- LIFO (Last In First Out) buffer slechts op 1 plaats toegankelijk
- **Memberfuncties:**
 - void push(const T& t) insert O(1)
 - void pop() remove O(1)
 - const T& top() const find O(1)
- **Voorbeeld van gebruik:**
 - expressie evaluator

ADT Stack

```

#ifndef _THR_Bd_Stack_
#define _THR_Bd_Stack_

template <typename T> class Stack {
public:
    Stack();
    virtual ~Stack();
    virtual void push(const T& t) =0;
    virtual void pop() =0;
    virtual const T& top() const =0;
    virtual bool empty() const =0;
    virtual bool full() const =0;
private:
    // Voorkom toekennen en kopiëren
    void operator=(const Stack&);
    Stack(const Stack&);
};

template <typename T> Stack<T>::Stack() {
}
template <typename T> Stack<T>::~~Stack() {
}

#endif
T:Rijswijk

```


Queue

- FIFO (First In First Out) buffer slechts op 2 plaatsen toegankelijk
- **Memberfuncties:**
 - void enqueue(const T& X) insert O(1)
 - void dequeue() remove O(1)
 - const T& front() const find O(1)
- **Voorbeeld van gebruik:**
 - print queue

Toepassingen van stacks

- Balanced symbol checker
- A simple calculator

Een eenvoudige calculator is een goed te (her)gebruiken component. Denk aan numerieke invoervelden.

Balance

```
// Controleer op gebalanceerde haakjes.
// Invoer afsluiten met een punt.
#include <iostream>
#include "stacklist.h" // zie dictaat
using namespace std;

int main() {
    StackWithList<char> s;
    char c;
    cin.get(c);
    while (c!='.') {
        if (c=='('||c=='{'||c=='[')
            s.push(c);
        else
            if (c==')'||c=='}'||c==']')
                if (s.empty())
                    cout<<"Fout"<<endl;
                else {
                    char d(s.top());
                    s.pop();
                    if (d=='('&&c!='')||d=='{'&&c!=''}||d=='['&&c!='']') {
                        cout<<"Fout"<<endl;
                    }
                }
    }
    cin.get(c);
}
if (!s.empty())
    cout<<"Fout"<<endl;
...

```


Postfix

Wij zijn gewend *infix* notatie te gebruiken voor het noteren van expressies. Er bestaat nog een andere methode: reverse polish of *postfix* genoemd.

Infix: operand **operator** operand
Postfix: operand operand **operator**

Voordelen postfix t.o.v. infix:

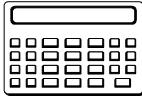
- **Geen prioriteitsregel** nodig (Meneer Van Dalen Wacht Op Antwoord)
- **Geen haakjes** nodig
- **Eenvoudiger te berekenen** m.b.v. Stack

We zullen eerst een **postfix calculator** maken en daarna een **infix naar postfix convertor**.

Postfix

```
// Evalueer postfix expressie.
// Invoer afsluiten met =.
#include <iostream>
#include <cctype>
#include "stacklist.h" // zie dictaat
using namespace std;
```


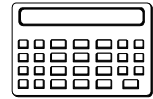
```
int main() {
    StackWithList<int> s;
    char c;
    int i;
    cin>>c;
    while (c!='=') {
        if (isdigit(c)) {
            cin.putback(c);
            cin>>i;
            s.push(i);
        }
        else if (c=='+') {
            int op2(s.top()); s.pop();
            int op1(s.top()); s.pop();
            s.push(op1+op2);
        }
    }
}
```

... Zie volgende sheet ...

Postfix

Vervolg ...


```
else if (c=='*') {
    int op2(s.top()); s.pop();
    int op1(s.top()); s.pop();
    s.push(op1*op2);
}
else
    cout<<"Syntax fout"<<endl;
cin>>c;
}
cout<<" = "<<s.top()<<endl;
s.pop();
if (!s.empty())
    cout<<"Syntax fout"<<endl;
cin.get();
cin.get();
return 0;
}
```


Infix => Postfix

gebruik een stack met karakters.

- Lees karakter voor karakter in.
- Als een ingelezen karakter geen haakje of operator is dan kan dit meteen worden doorgestuurd naar de uitvoer.
- Een haakje openen wordt altijd op de stack geplaatst.
- Als we een operator inlezen dan moeten we net zo lang operatoren van de stack halen en doorsturen naar de uitvoer totdat we:
 - een operator op de stack tegenkomen met een lagere prioriteit of
 - een haakje openen tegenkomen of
 - totdat de stack leeg is.
- Daarna moet de ingelezen operator op de stack worden geplaatst.
- Als we een haakje sluiten inlezen dan moeten we net zo lang operatoren van de stack halen en doorsturen naar de uitvoer totdat we een haakje openen op de stack tegenkomen. Dit haakje openen moet wel van de stack verwijderd worden maar wordt niet doorgestuurd naar de uitvoer.
- Als we einde van de invoer bereiken moeten we alle operatoren van de stack halen en doorsturen naar de uitvoer.

Stack

Implementations

Een stack kan op verschillende manieren geïmplementeerd worden:

- d.m.v. een **array** (of vector).
- d.m.v. een **gelinkte lijst**.

Stack met array

```
#ifndef _THR_Bd_StackWithArray_
#define _THR_Bd_StackWithArray_

#include "stack.h"// zie dictaat

template <typename T> class StackWithArray:
public Stack<T> {
public:
    explicit StackWithArray(int size);
    ~StackWithArray();
    virtual void push(const T& t);
    virtual void pop();
    virtual const T& top() const;
    virtual bool empty() const;
    virtual bool full() const;
private:
    T* a; // pointer naar de array
    int s; // size van a
           // (max aantal elementen op de stack)
    int i; // index in a van de top van de stack
};
```

... Zie volgende sheet ...

Stack met array

```
template <typename T>
StackWithArray<T>::StackWithArray(int size):
    a(0), s(size), i(-1) {
    if (s<=0) {
        cerr<<"Stack size should be >0"<<endl;
        s=0;
    }
    else
        a=new T[s];
}
template <typename T>
StackWithArray<T>::~~StackWithArray() {
    delete[] a;
}
template <typename T> void
StackWithArray<T>::push(const T& t) {
    if (full())
        cerr<<"Can't push on an full stack"<<endl;
    else
        a[++i]=t;
}
```

... Zie volgende sheet ...

Stack met array

```
template <typename T> void
StackWithArray<T>::pop() {
    if (empty())
        cerr<<"Can't pop an empty stack"<<endl;
    else
        --i;
}
template <typename T> const T&
StackWithArray<T>::top() const {
    if (empty()) {
        cerr<<"Can't top an empty stack"<<endl;
        exit(-1); // no valid return possible
    }
    return a[i];
}
template <typename T> bool
StackWithArray<T>::empty() const {
    return i==s-1;
}
template <typename T> bool
StackWithArray<T>::full() const {
    return i==s;
}
```


Stacktest

```
#include <iostream>
#include "stackarray.h"
using namespace std;

int main() {
    StackWithArray<char> s(32);
    char c;
    cout<<"Type een tekst,sluit af met ."<<endl;
    cin.get(c);
    while (c!='.') {
        s.push(c);
        cin.get(c);
    }
    while (!s.empty()) {
        cout<<s.top();
        s.pop();
    }
    cin.get();
    cin.get();
    return 0;
}
```


Stack

met lijst

```
#ifndef _THR_Bd_StackWithList_
#define _THR_Bd_StackWithList_

#include "stack.h"

template <typename T> class StackWithList:
public Stack<T> {
public:
    StackWithList();
    virtual ~StackWithList();
    virtual void push(const T& t);
    virtual void pop();
    virtual const T& top() const;
    virtual bool empty() const;
    virtual bool full() const;
private:
    class Node {
    public:
        Node(const T& t, Node* n);
        T data;
        Node* next;
    };
    Node* p; // pointer naar de top van de stack
};
```

T:Rijswijk

... Zie volgende sheet ...

25

Stack

met lijst

```
template <typename T>
StackWithList<T>::StackWithList(): p(0) {
}

template <typename T>
StackWithList<T>::~~StackWithList() {
    while (!empty())
        pop();
}

template <typename T> void
StackWithList<T>::push(const T& t) {
    p=new Node(t, p);
}

template <typename T> void
StackWithList<T>::pop() {
    if (empty())
        cerr<<"Can't pop an empty stack"<<endl;
    else {
        Node* old(p);
        p=p->next;
        delete old;
    }
} ... Zie volgende sheet ...
```

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

26

Stack

met lijst

```
template <typename T> const T&
StackWithList<T>::top() const {
    if (empty()) {
        cerr<<"Can't top an empty stack"<<endl;
        exit(-1); // no valid return possible
    }
    return p->data;
}

template <typename T> bool
StackWithList<T>::empty() const {
    return p==0;
}

template <typename T> bool
StackWithList<T>::full() const {
    return false;
}

template <typename T>
StackWithList<T>::Node::Node(const T& t,
    Node* n):
    data(t), next(n) {
}
#endif
```

T:Rijswijk

27

Stack

Array versus gelinkte lijst

- Array is **sneller**.
- Array is **statisch**. Niet gebruikte gedeelte is overhead.
- Lijst is **dynamisch**. Heeft overhead van 1 pointer per element

T:Rijswijk

28

Dynamisch stack kiezen

```
Stack<char>* s(0);
cout<<"Welke stack? (l = list, a = array): ";
char c;
do {
    cin.get(c);
    if (c=='l' || c=='L')
        s=new StackWithList<char>;
    else if (c=='a' || c=='A')
        cout<<"Hoeveel elementen?: ";
        int i;
        cin>>i;
        s=new StackWithArray<char>(i);
} while (c!='l' && c!='L' && c!='a' && c!='A');
cout<<"Type een tekst, sluit af met ."<<endl;
cin.get(c);
while (c!='.') {
    s->push(c);
    cin.get(c);
}
// ...
delete s;
```

T:Rijswijk

29

Queue

Implementations

Een queue kan op verschillende manieren geïmplementeerd worden:

- d.m.v. een **array** (of vector).
- d.m.v. een **gelinkte lijst**.

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

30

Advanced C++.

- **Namespace.** Zie TICPPV1 H10.
- **Exceptions.** Zie TICPPV2 H1.
- **Casting en RTTI.** Zie TICPPV2 H8.

T:Rijswijk

31

Namespace.

Bij grote programma's kunnen verschillende classes "per ongeluk" dezelfde **naam** krijgen.

In C++ kun je classes (en functies etc.) groeperen in zogenaamde **namespaces**.

```
namespace Bd {
    void f(int);
    double sin(double x);
}
```

```
// andere file zelfde namespace:
namespace Bd {
    class string { /* ... */ };
}
```

```
// andere namespace:
namespace Vi {
    class string { /* ... */ };
}
```

T:Rijswijk

32

Using namespaces.

3 manieren van gebruik:

```
// gebruik met scope resolution
Bd::string s1("Harry");
Vi::string s2("John");
std::string s3("Standard");
```

```
// gebruik met using declaration
using Bd::string;
string s4("Hallo");
string s5("Dag");
```

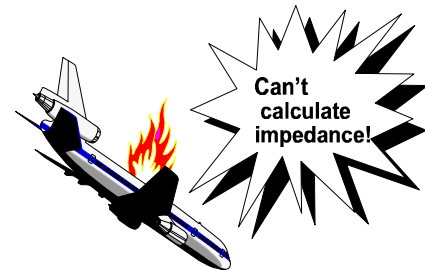
```
// gebruik met using directive
using namespace Bd;
string s6("Hallo");
double d(sin(0,785398163397448));
```


Exceptions.

Vaak zal in een memberfunctie gecontroleerd worden op "uitzonderlijke" situaties.

```
complex<double> C::impedance(double f) {
    if (f==0.0 || c==0.0) {
        cerr<<"Can't calculate impedance!";
        exit(C_IMPEDANCE_ERR);
    }
    return complex<double>(0, -1/(2*M_PI*f*c));
}
```


Exceptions aangeven met assert.

In de C (en ook in de C++) standaard is de functie assert opgenomen. Deze functie doet niets als de, als parameter opgegeven, expressie true oplevert maar breekt het programma met een passende foutmelding af als dit niet zo is.

```
complex<double> C::impedance(double f) {
    assert(c!=0.0 && f!=0.0);
    return complex<double>(0, -1/(2*M_PI*f*c));
}
```

Het programma wordt nog steeds abrupt afgebroken. Assert is bedoeld om tijdens de ontwikkeling afspraken te controlleren.

Exceptions aangeven met returnwaarde.

In C (en ook in C++) werd dit traditioneel opgelost door elke functie een returnwaarde te geven die eventuele errormeldingen vanuit de functie terug meldt.

```
bool C::impedance(complex<double>& res,
    double f) {
    if (f!=0.0 && c!=0.0) {
        res=complex<double>(0, -1/(2*M_PI*f*c));
        return true;
    }
    else
        return false;
}
```

Exceptions aangeven met returnwaarde.

Het gebruik van een error return waarde heeft de volgende nadelen:

- Bij elke aanroep **moet** de returnwaarde getest worden. Iedereen weet dat het moet, maar bijna niemand doet het!
- Op de plaats waar de fout ondeckt wordt kan hij meestal niet opgelost worden.
- De "echte" returnwaarde van de functie moet nu via een call by reference parameter worden teruggegeven.

T:Rijswijk

37

Exceptions "gooien".

C++ heeft exceptions ingevoerd voor het afhandelen van "uitzonderlijke" fouten.

Een exception is een **object** dat in de functie waar de fout ontstaat "gegoooid" kan worden en dat door de aanroepende functie (of door zijn aanroepende functie enz...) "opgevangen" kan worden. Bij aanroepen van **throw** worden stackframes netjes opgeruimd en de juiste destructors aangeroepen.


```
complex<double> C::impedance(double f) {  
    if (c==0.0)  
        throw domain_error("Capaciteit == 0");  
    if (f==0.0)  
        throw domain_error("Frequentie == 0");  
    return complex<double>(0, -1/(2*M_PI*f*c));  
}
```

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

38

Exceptions "opvangen".

De aanroepende functie kan exceptions dan als volgt opvangen:

```
C c(1e-6);  
try {  
    cout<<c.impedance(1e3)<<endl;  
    cout<<c.impedance(0)<<endl;  
    cout<<"Dit was het!"<<endl;  
} catch (domain_error& e) {  
    cout<<e.what()<<endl;  
} catch (...) {  
    cout<<"Andere fout!"<<endl;  
}  
cout<<"The END."<<endl;
```


T:Rijswijk

39

Zelf exceptions definiëren.

In plaats van het gebruik van de standaard gedefinieerde exceptions kun je ook zelf exception classes definiëren:

```
class FrequencyError {};  
class CapacityError {};  
  
complex<double> C::impedance(double f) {  
    if (c==0.0)  
        throw CapacityError();  
    if (f==0.0)  
        throw FrequencyError();  
    return complex<double>(0, -1/(2*M_PI*f*c));  
}
```

T:Rijswijk

40

Exceptions “opvangen”.

De aanroepende functie kan exceptions dan als volgt opvangen:

```
C c(1e-6);
try {
    cout<<c.impedance(1e3)<<endl;
    cout<<c.impedance(0)<<endl;
    cout<<"Dit was het!"<<endl;
} catch (CapacityError& e) {
    cout<<"Capaciteit == 0"<<endl;
} catch (FrequencyError& e) {
    cout<<"Frequentie == 0"<<endl;
} catch (...) {
    cout<<"FOUT"<<endl;
}
cout<<"The END."<<endl;
```

Exceptions hiërarchie.

Doordat exceptions objecten zijn kunnen we ze groeperen in classes. Deze classes kunnen we m.b.v. **overerving** volgens een generalisatie/specialisatie structuur indelen.

```
class ImpedanceError {};
class CapacityError:
    public ImpedanceError {};
class FrequencyError:
    public ImpedanceError {};
```

Bij een catch kunnen we nu kiezen of we een **specifieke** of een **generieke** exception willen afvangen. De specifieke zijn polymorf met de generieke.

Exceptions met functionaliteit.

Doordat exceptions objecten zijn kunnen we ze ook **data** en **gedrag** geven.

We kunnen b.v. een **virtual** memberfunctie definiëren die een bij de exception passende foutmelding geeft. Als we deze memberfunctie in specifiekere exceptions **overriden** dan kunnen we een generieke exception vangen en toch d.m.v. **dynamic binding** de juiste foutmelding krijgen!

Exception details

- Re-throw.
- De volgorde van catch blokken. Zie dictaat 5.2.5.1.
- Exceptions in constructors en destructors.
 - throw is de enige “goede” manier om fouten in een constructor te melden!
 - Gebruik **nooit** throw in een destructor!
- Function try-blok.
- Exception specification.
- Exceptions in de C++ standaard. Zie TICPPV2 H1.

Probleem bij Exceptions

```
void updateDatabase(
    DataBase& db,
    const Record& r) {
    db.lock(r);    // zet record "op slot"
    db.write(r);
    db.unlock(r) // geef record vrij
}

void showAbout() {
    TForm* fp(new AboutForm());
    fp->showModal();
    delete fp;
}
```

Waarom is het een **probleem** als tijdens write of showModal een exception optreed?

Onhandige oplossing

```
void updateDatabase(
    DataBase& db,
    const Record& r) {
    db.lock(r);    // zet record "op slot"
    try {
        db.write(r);
    }
    catch(...) {    // vang fout op
        db.unlock(r); // geef record vrij
        throw;      // verder gooien
    }
    db.unlock(r)  // geef record vrij
}
```

Handige oplossing

```
class Lock {
public:
    Lock(
        DataBase& db, const Record& r);
    ~Lock();
private:
    Database& db_;
    const Record& r_;
};

Lock::Lock(
    DataBase& db, const Record& r):
    db_(db), r_(r) {
    db_.lock(r_);
}

Lock::~~Lock() {
    db_.unlock(r_);
}
```

Handige oplossing

```
void updateDatabase(
    DataBase& db,
    const Record& r) {
    Lock lock(db, r);
    db.write(r);
}
```

Deze methode wordt "**resource acquisition is initialisation**" genoemd.

Als de functie wordt verlaten (normaal of door exception) wordt de lokale variabele lock netjes "opgeruimd". De destructor van Lock zorgt voor de "unlock" aanroep.

Generieke oplossing

```

template <typename T>
class Pointer {
public:
    Pointer(T* p);
    ~Pointer();
    T* operator->() const;
private:
    T* p_;
};

template <typename T>
Pointer<T>::Pointer(T* p): p_(p) {
}

template <typename T>
Pointer::~~Pointer() {
    delete p_;
}

```

T:Rijswijk

49

Generieke oplossing

```

template <typename T>
T* Pointer::operator->() const {
    return p_;
}

// Gebruik:
void showAbout() {
    Pointer<TForm> fp(
        new AboutForm());
    fp->showModal();
}

// Standaard alternatief:
void showAbout() {
    auto_ptr<TForm> fp(
        new AboutForm());
    fp->showModal();
}

// Zie TICPPV2 H1

```

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

50

Exception-save code

- Een programma dat ook bij het optreden van exceptions correct blijft werken wordt *exception-save* genoemd.
- Het schrijven van exception save code wordt nog maar sinds kort goed begrepen. (Zie boek: Exceptional C++ van Herb Sutter © 2000).

T:Rijswijk

51

Vector (SOPX2)

```

Vector& Vector::operator=(
    const Vector& r) {
    if (size!=r.size) {
        delete[] data;
        data=new int[r.size];
        size=r.size;
    }
    for (int i(0);i<size;++i)
        data[i]=r.data[i];
    return *this;
}

Vector::Vector(const Vector& v):
    size(v.size), data(new int[v.size]) {
    *this=v;
}

```

Bedenk wat er gebeurt als new een **exception** gooit?

T:Rijswijk

52

Vector (SOPX3)

```
Vector::Vector(const Vector& v):
    size(v.size), data(new int[v.size]) {
    for (int i(0); i<size; ++i)
        data[i]=v.data[i];
}

Vector& Vector::operator=(
    const Vector& r) {
    Vector t(r);
    swap(t);
    return *this;
}

// private hulp functie:
void Vector::swap(Vector& v) throw() {
    std::swap(size, v.size);
    std::swap(data, v.data);
}
```

T:Rijswijk

53

Casting.

In C kun je met een eenvoudige vorm van "casting" typeconversies doen.

```
int i;
i=(int)"Hallo";
```

In C++ zijn 4 nieuwe vormen van "casting" toegevoegd:

static_cast<T>(e)
zoals oude cast.

const_cast<T>(e)
const erbij of eraf.

reinterpret_cast<T>(e)
compiler afhankelijke casts
b.v. char* ==> int.

dynamic_cast<T>(e)
down cast met run time controle.

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

54

Casting.

Voorbeeld van gebruik.

```
#include <iostream>
int main() {
    int i1(1);
    int i2(2);
    double d(i1/i2);
    std::cout<<"d = "<<d<<std::endl;
    return 0;
}

// d = 0

#include <iostream>
int main() {
    int i1(1);
    int i2(2);
    double d(static_cast<double>(i1)/i2);
    std::cout<<"d = "<<d<<std::endl;
    return 0;
}

// d = 0.5
```

T:Rijswijk

55

Dynamic casting.

```
class Hond { /*...*/ };

class SintBernard: public Hond {
public:
    Whisky geefDrank();
    /*...*/
private:
    Whisky vat;
};

void hulp(Hond& h) {
    try {
        SintBernard& s;
        s=dynamic_cast<SintBernard&>(h);
        drink(s.geefDrank());
    } catch (bad_cast& e) {
        /* Oops geen Whisky */
    }
}
```


T:Rijswijk

56

Dynamic casting en RTTI.

Om tijdens **run time** te kunnen controleren of een bepaalde down cast mag of niet moet informatie over het type tijdens run time beschikbaar zijn.

RTTI = Run Time Type Information.

In C++ hebben alle classes met één of meer virtual functions RTTI.

Naast dynamic cast kun je ook de RTTI info behorende bij een object opvragen:

```
print_soort(Hond& h) {
    cout<<typeid(h).name()<<endl;
}
```

RTTI kan ook makkelijk misbruikt worden b.v. om een hond te laten blaffen!

ISO/ANSI Standaard C++ Library

Standaard algoritmen en datastructuren in C++ (voorheen STL)

Zie TICPPV2 hoofdstuk 3 t/m 7.

String in C

nadelen

- statisch (lengte tijdens compileren bepaald).
- null karakter als afsluiting.
- operatoren zijn niet bruikbaar (de strxxx functies moeten gebruikt worden).

```
#include <string.h>
#include <iostream.h>
int main() {
    char naam[10];
    // naam="Harry"; // Error!
    strcpy(naam, "Harry"); // OK
    cout<<naam<<endl;
    strcpy(naam, "Willem-Alexander"); // Error!
    cout<<naam<<endl;
    // if (naam=="Kees") { // error
    if (strcmp(naam, "Kees")==0) { // OK
    ...
}
```


string in C++

voordelen

- dynamisch (lengte tijdens run-time bepaald).
- operatoren zijn bruikbaar.
- veel extra functionaliteit.

```
#include <string>
#include <iostream>
using namespace std;

int main() {
    string naam;
    naam="Harry";
    cout<<naam<<endl;
    naam="Willem-Alexander";
    cout<<naam<<endl;
    if (naam=="Kees") {
        cout<<"Niet goed!"<<endl;
    }
    return 0;
}
```


string-bibliotheek

- vergelijken met operatoren
> < >= <= == !=
- optellen en toevoegen met operatoren + en +=
- **insert** voor invoegen
- **erase** voor verwijderen
- **replace** voor vervangen
- **find** voor zoeken
- **c_str()** voor conversie naar const char*

```
string s;
cout<<"Geef filenaam: ";
cin>>s;
ifstream fin(s.c_str());
getline(fin, s);
```

T:Rijswijk

61

string

Iterator

Met behulp van een **iterator** kun je door een string lopen op dezelfde manier als dat je met een **pointer** door een char[] kunt lopen.

```
char naam1[ ]="Henk";
for (const char* p(naam1); *p!='\0'; ++p)
    cout<<*p<<" ";
cout<<endl;
cout<<"De eerste letter is:"
    <<naam1[0]<<endl;
cout<<"De laatste letter is: "
    <<naam1[strlen(naam1)-1]<<endl;
```

```
string naam2("Harry");
for (string::const_iterator i(naam2.begin());
    i!=naam2.end(); ++i)
    cout<<*i<<" ";
cout<<endl;
cout<<"De eerste letter is:"
    <<naam2[0]<<endl;
cout<<"De laatste letter is: "
    <<naam2[naam2.size()-1]<<endl;
```

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

62

STL

- Containers (datastructuren)
- Iterators (om door een container te wandelen)
- Algoritmen (generiek)

Het gebruik van iterators maakt generiek programmeren (**generic programming**) mogelijk. Een generiek algoritme kan op verschillende datatypes (containers) toegepast worden.

Generic programming is dus niet OOP.

Met behulp van iterators kun je een algoritme op de objecten in een container uitvoeren.

De algoritmen zijn zo efficiënt mogelijk (geen inheritance en virtuele functies gebruikt).

Je kunt eigen algoritmen, containers en iterators toevoegen.

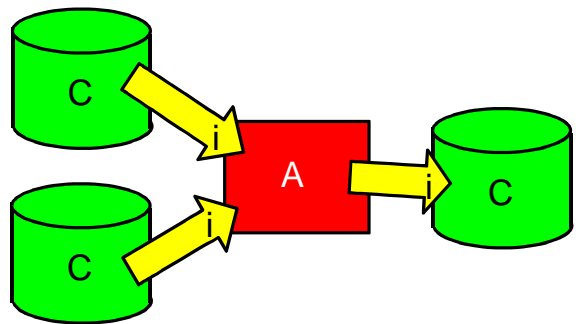
T:Rijswijk

63

STL

componenten

C = container
A = algoritme
i = iterator

Een algoritme kan ook uit 1 container lezen en in dezelfde container schrijven

T:Rijswijk

64

Containers

- Sequentiële containers (linear)
 - []
 - **vector**
 - **list**
 - **deque** (double ended queue eigenlijk een devector)
 - bitset (slaan wij over)
 - adapters (in combinatie met vector, list of deque)
 - **stack**
 - **queue**
 - **priority_queue**
- Associatieve containers (elementen op volgorde van sleutelwaarde opgeslagen)
 - **set** (key orgineel)
 - **multiset** (key meerdere malen)
 - **map** (key, value orgineel)
 - **multimap** (key, value meerdere malen)

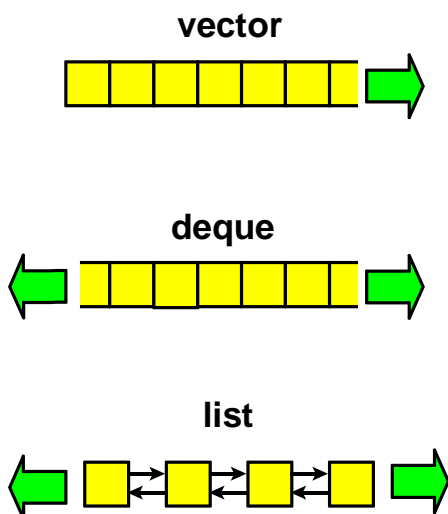

Containers

- De containers regelen hun eigen geheugenbeheer.
- De containers maken **kopietjes** van de elementen die erin gestopt worden. Als je dat niet wilt dan moet je een container met pointers gebruiken.
- Alle objecten in een container zijn van **het zelfde type**. (Dat kan wel een polymorph pointertype zijn!)

Sequentiële containers

Sequentiële containers

- **Vector**
 - random access
 - operator[]
 - at(...) gooit exception out_of_range
 - toevoegen of verwijderen
 - push_back(...) pop_back() O(1)
 - insert(...) erase(...) O(N)
- **Deque**
 - random access zoals vector
 - toevoegen of verwijderen
 - push_back(...) pop_back() O(1)
 - push_front(...) pop_front() O(1)
 - insert(...) erase(...) O(N)
- **List**
 - **geen** random access
 - toevoegen of verwijderen is O(1)
 - push_back(...) pop_back() O(1)
 - push_front(...) pop_front() O(1)
 - insert(...) erase(...) O(1)

Vector voorbeeld

```
#include <iostream>
#include <vector>
using namespace std;

int main() {
    vector<int> v;
    int i;
    cin>>i;
    while (i!=0) {
        v.push_back(i);
        cin>>i;
    }
    print(v); // zelf gedefinieerde functie print
    // Een deel bewerken met iterator.
    if (v.size()>=4)
        for (vector<int>::iterator iter(v.begin()+2);
             iter!=v.begin()+4; ++iter)
            *iter*=2;
    print(v);
    // Een deel bewerken met index.
    if (v.size()>=4)
        for (vector<int>::size_type i(2); i<4; ++i)
            v[i]/=2;
    print(v);
}
```

T:Rijswijk

69

Vector voorbeeld

// print met behulp van een index:

```
void print(const vector<int>& vec) {
    cout<<"De inhoud van de vector is:"<<endl;
    for (vector<int>::size_type
         index(0); index!=vec.size(); ++index) {
        cout<<vec[index]<<" ";
    }
    cout<<endl;
}
```

// print met behulp van een iterator:

```
void print(const vector<int>& vec) {
    cout<<"De inhoud van de vector is:"<<endl;
    for (vector<int>::const_iterator
         iter(vec.begin()); iter!=vec.end(); ++iter) {
        cout<<*iter<<" ";
    }
    cout<<endl;
}
```

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

70

List voorbeeld

```
#include <iostream>
#include <list>
using namespace std;

class Hond {
public:
    virtual void blaf() const =0;
    ...
};
class Tekkel: public Hond {
    ...
}
class SintBernard: public Hond {
    ...
}

int main() {
    list<Hond*> kennel;
    kennel.push_back(new Tekkel);
    kennel.push_back(new SintBernard);
    kennel.push_back(new Tekkel);
    for (list<Hond*>::const_iterator
         i(kennel.begin()); i!=kennel.end(); ++i)
        (*i)->blaf();
}
```


T:Rijswijk

71

Adapters

- **stack**
 - push(...), pop(), top(), empty()
- **queue**
 - kan niet met vector.
 - push(...), pop(), front(), empty()
Let op: push voegt achteraan toe en pop verwijderd vooraan.
- **priority_queue**
 - kan niet met list.
 - push(...), pop(), top(), empty()
Let op: top geeft het grootste element terug en pop verwijderd dit element.
 - wordt geïmplementeerd als binary heap.

Deze adapters passen de interface van een vector, deque of list aan.

```
stack<int, vector<int> > s1;
stack<int, deque<int> > s2;
stack<int, list<int> > s3;
stack<int> s4; // using deque by default
```

T:Rijswijk

72

Stack voorbeeld

```
#include <iostream>
#include <stack>
using namespace std;

int main() {
    stack<char> s;
    char c; cin.get(c);
    while (c!='.') {
        if (c=='('||c=='{'||c=='[')
            s.push(c);
        else
            if (c==')||c=='}'||c==']')
                if (s.empty())
                    cout<<"Fout"<<endl;
                else {
                    char d(s.top());
                    s.pop();
                    if (d=='('&&c!='')||
                        d=='{'&&c!='')||d=='['&&c!='')
                        cout<<"Fout"<<endl;
                }
            }
        cin.get(c);
    }
    if (!s.empty())
        cout<<"Fout"<<endl;
}
```

...T:Rijswijk

73

Associatieve containers

- **set** (verzameling)
- **multiset** (bag)
- **map** (1:1 relatie)
- **multimap** (1:N relatie)

Mogelijkheden

- zoeken op key
- doorlopen op volgorde van key

Implementatie

- hash table
- binary search tree (in std gebruikt)

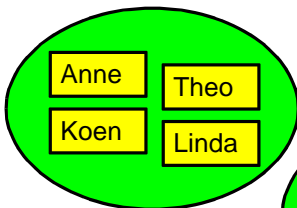
T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

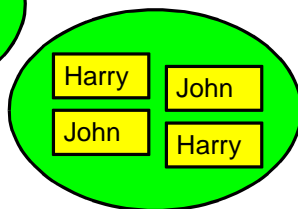
74

Associatieve containers

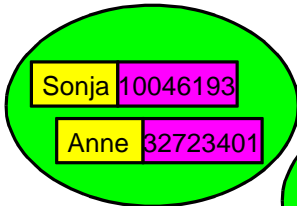
set

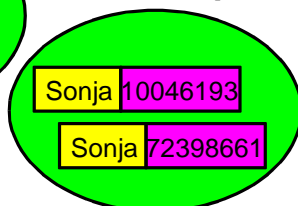
multiset

map

multimap

T:Rijswijk

75

Set (verzameling)

- Toevoegen met **insert**
 - Een element wordt automatisch op de "goede" plaats ingevoegd.
 - Returntype is een `pair<iterator, bool>`. De `bool` geeft aan of het invoegen gelukt is en de iterator geeft de plek aan waar ingevoegd is.
- Verwijderen met **erase**
 - Een te verwijderen element wordt automatisch opgezocht.
- Zoeken met **find**
 - Geeft een iterator terug naar de plaats waar het element staat en geeft `end()` terug als element niet gevonden is.
- Zoeken met **count**
 - Geeft het aantal keer dat een element voorkomt (0 of 1).

T:Rijswijk

76

Set voorbeeld

```
#include <iostream>
#include <string>
#include <set>
using namespace std;

void print(const set<string>& s) {
    cout<<"De set bevat: ";
    for (set<string>::const_iterator i(s.begin());
        i!=s.end(); ++i)
        cout<<*i<<" ";
    cout<<endl;
}

int main() {
    set<string> docenten;
    docenten.insert("John");
    docenten.insert("Paul");
    docenten.insert("Paul");
    docenten.insert("Harry");
    docenten.insert("Bart"); print(docenten);
    pair<set<string>::iterator, bool>
        result(docenten.insert("Harry"));
    if (result.second==false)
        cout<<"1 Harry is genoeg."<<endl;
    docenten.erase("Harry"); print(docenten);
}
...T:Rijswijk
```

77

MultiSet (bag)

- Toevoegen met **insert**
 - Een element wordt automatisch op de "goede" plaats ingevoegd.
 - Returntype is een iterator. Deze iterator geeft de plek aan waar ingevoegd is.
- Verwijderen met **erase**
 - Een te verwijderen element wordt automatisch opgezocht. Alle gevonden elementen worden verwijderd.
- Zoeken met **find**
 - Geeft een iterator terug naar de plaats waar het eerste gevonden element staat en geeft end() terug als element niet gevonden is.
- Zoeken met **count**
 - Geeft het aantal keer dat een element voorkomt (>=0).

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

78

Map

1:1 relatie

- Elementen zijn: **pair<const key, value>**
- interface gelijk aan set
 - insert
 - erase
 - find
 - count
- extra operator[]
 - met operator[] kun je een key als index gebruiken.
 - Als de key al in de map zit wordt een reference naar de bijbehorende value teruggegeven.
 - Als de key niet aanwezig in de map dan wordt deze key toegevoegd met de default value (default constructor).

T:Rijswijk

79

Map voorbeeld

```
#include <iostream>
#include <fstream>
#include <string>
#include <map>
using namespace std;

int main() {
    string w;
    map<string, int> freq;
    cout<<"Geef filenaam: ";
    cin>>w;
    ifstream fin(w.c_str());
    while (fin>>w) {
        ++freq[w];
    }
    for (map<string, int>::const_iterator
        i(freq.begin()); i!=freq.end(); ++i) {
        cout<<i->first<<" "<<i->second<<endl;
    }
    cout<<"Enkele keywords:"<<endl;
    cout<<"if: "<<freq["if"]<<endl;
    cout<<"while: "<<freq["while"]<<endl;
    ...
}
```

T:Rijswijk

80

Multimap

1:N relatie

- Elementen zijn:
pair<const key, value>
- interface gelijk aan multiset
 - insert
 - erase
 - find
 - count
- **geen** operator []

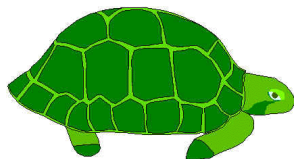
Iterators

Een iterator is geen class maar een (interface) afspraak. Elke class die aan deze afspraak voldoet is als iterator te gebruiken.

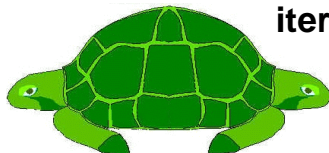
- **input** iterator (single pass)
 - een voor een lezen * (rvalue) ++
- **output** iterator (single pass)
 - een voor een schrijven * (lvalue) ++
- **forward** iterator
 - voorwaarts * ++ == !=
- **bidirectional** iterator
 - voor-/achterwaarts * ++ -- == !=
- **random access** iterator
 - met sprongen * ++ -- += -= + -= != > >= < <= []
 - een gewone pointer is een random access iterator

Iteratoren

**Forward
iterator**

**Bidirectional
iterator**

**Random access
iterator**

Iterators

Relatie met containers

- **bidirectional**
 - list, set, multiset, map en multimap
- **random access**
 - vector en deque

Iterators

Relatie met algoritmes

- **input** bijvoorbeeld find
- **output** bijvoorbeeld copy
- **forward** bijvoorbeeld remove
- **bidirectional** bijvoorbeeld reverse
- **random access** bijvoorbeeld sort

Iterators

Speciale iterators

- Insert-iterators (een soort cursor in insert mode).
 - `insert_iterator`
 - `back_insert_iterator`
 - `front_insert_iterator`
- Stream-iterators (koppeling tussen iostream lib en STL).
 - `istream_iterator`
 - `ostream_iterator`

```
vector<int> rij;
ifstream fin("getallen.txt");
istream_iterator<int> iin(fin);
istream_iterator<int> einde;
copy(iin, einde, back_inserter(rij));
sort(rij.begin(), rij.end());
ostream_iterator<int> iout(cout, " ");
copy(rij.begin(), rij.end(), iout);
```

T:Rijswijk

85

Algoritmen

Een algoritme werkt op een **sequence**. Een sequence wordt aangegeven door twee iterators `i1` en `i2`. De sequence loopt van `i1` **tot** (dus **niet** t/m) `i2`.

- sequence operations
 - non-mutating
 - mutating
- sorteren en aanverwanten
- functie-objecten

```
vector<int> v;
v.push_back(12);
v.push_back(18);
v.push_back(6);
sort(v.begin(), v.end());
for (vector<int>::size_type i(0); i<v.size(); ++i)
  cout<<v[i]<<" ";
```

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

86

Algoritmen

Non-mutating

- Zoeken van elementen
 - `find`
 - `find_if`
 - `find_first_of`
- Tellen van elementen
 - `count`
 - `count_if`
- Werken met elementen
 - `for_each`
- Zoeken naar een sequence
 - `search`
 - `find_end`
 - `adjacent_find`
 - `search_n`
- Vergelijken van sequences
 - `mismatch`
 - `equal`

T:Rijswijk

87

find

```
#include <string>
#include <set>
#include <iostream>
#include <algorithm>
using namespace std;

int main() {
  string s("galgje");
  set<int> v;
  do {
    for (string::size_type i(0); i<s.size(); ++i)
      if (find(v.begin(), v.end(), i)==v.end())
        cout<<'.';
    else
      cout<<s[i];
    cout<<endl<<"Geef een letter: ";
    char c;
    cin>>c;
    string::iterator r(s.begin());
    while ((r=find(r, s.end(), c))!=s.end()) {
      v.insert(r-s.begin());
      ++r;
    }
  }
  while (v.size()!=s.size());
  cout<<"Je hebt het woord gevonden:"<<s;
```

T:Rijswijk

88

find_if

```
#include <iostream>
#include <list>
#include <algorithm>
using namespace std;

bool ispos(int i) {
    return i>=0;
}

int main() {
    list<int> l;
    l.push_back(-3);
    l.push_back(-4);
    l.push_back(3);
    l.push_back(4);
    list<int>::iterator r;
    r=find_if(l.begin(), l.end(), ispos);
    if (r!=l.end())
        cout<<"Het eerste positieve element is:"
            <<*r<<endl;
    cin.get();
    return 0;
}
```

T:Rijswijk

89

find_if

```
#include <iostream>
#include <list>
#include <algorithm>
using namespace std;

class IsPos {
public:
    bool operator()(int i) const {
        return i>=0;
    }
};

int main() {
    list<int> l;
    l.push_back(-3);
    l.push_back(-4);
    l.push_back(3);
    l.push_back(4);
    list<int>::iterator r;
    r=find_if(l.begin(), l.end(), IsPos());
    if (r!=l.end())
        cout<<"Het eerste positieve element is:"
            <<*r<<endl;
    ...
}
```

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

90

find_if

```
#include <iostream>
#include <list>
#include <algorithm>
#include <functional>
using namespace std;

int main() {
    list<int> l;
    l.push_back(-3);
    l.push_back(-4);
    l.push_back(3);
    l.push_back(4);
    list<int>::iterator r;
    r=find_if(l.begin(), l.end(),
        bind2nd(greater_equal<int>(),0));
    if (r!=l.end())
        cout<<"Het eerste positieve element is:"
            <<*r<<endl;
    cin.get();
    return 0;
}
```

T:Rijswijk

91

Functie-objecten

Een functie-object is een object met een operator().

- **Predicate** functie-object met een argument van type T dat true of false teruggeeft.
- **Comparator** functie-object met twee argumenten van type T dat true of false teruggeeft.
 - equal_to<T> not_equal_to<T>
 - greater<T> greater_equal<T>
 - less<T> less_equal<T>
- **Arithmetic and logical**
 - plus<T> return t1+t2
 - ...

Een Comparator kan worden omgezet in een Predicate met behulp van een **binder**.

bind2nd(greater_equal<int>(), 0)

T:Rijswijk

92

for_each

```
#include <vector>
#include <iostream>
#include <iterator>
#include <algorithm>

using namespace std;

void printDubbel(int i) {
    cout<<i<<" "<<i<<" ";
}

int main() {
    vector<int> v;
    v.push_back(-3);
    v.push_back(-4);
    v.push_back(3);
    v.push_back(4);
    ostream_iterator<int> iout(cout, " ");
    copy(v.begin(), v.end(), iout);
    cout<<endl;
    for_each(v.begin(), v.end(), printDubbel);
    cout<<endl;
    cin.get();
    return 0;
}
```

T:Rijswijk

93

Algoritmen

mutating

- **Kopiëren**
 - copy copy_if
- **Bewerken**
 - transform
 - replace replace_if
 - replace_copy replace_copy_if
 - rotate rotate_copy
 - random_shuffle
- **Verwisselen**
 - swap_range
 - reverse reverse_copy
- **Verwijderen**
 - remove remove_if
 - remove_copy remove_copy_if
 - unique unique_copy
- **Diversen**
 - fill fill_n
 - generate generate_n

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

94

transform

```
#include <iostream>
#include <vector>
#include <iterator>
#include <functional>
#include <algorithm>
using namespace std;

int telop(int i, int j) { return i+j; }

int main() {
    vector<int> v, w;
    v.push_back(-3); v.push_back(-4);
    v.push_back(3); v.push_back(4);
    w.push_back(1); w.push_back(2);
    w.push_back(3); w.push_back(4);
    ostream_iterator<int> iout(cout, " ");
    copy(v.begin(), v.end(), iout); cout<<endl;
    // Bewerking opgeven met een functie.
    transform(v.begin(), v.end(), w.begin(),
              v.begin(), telop);
    copy(v.begin(), v.end(), iout); cout<<endl;
    // Bewerking opgeven met std functie-objecten.
    transform(v.begin(), v.end(), w.begin(),
              v.begin(), plus<int>());
    copy(v.begin(), v.end(), iout); cout<<endl;
    cin.get(); return 0;
}
```

T:Rijswijk

95

remove

```
#include <iostream>
#include <vector>
#include <iterator>
#include <algorithm>
#include <functional>
using namespace std;

int main() {
    vector<int> v;
    for (int i(0); i<10; ++i) {
        v.push_back(i*i);
    }
    ostream_iterator<int> out(cout, " ");
    copy(v.begin(), v.end(), out); cout<<endl;
    vector<int>::iterator end(
        remove_if(v.begin(), v.end(),
                  not1(bind2nd(modulus<int>(), 2)))
    );
    copy(v.begin(), end, out); cout<<endl;
    copy(v.begin(), v.end(), out); cout<<endl;
    v.erase(end, v.end());
    copy(v.begin(), v.end(), out); cout<<endl;
    // ...
}
```

T:Rijswijk

96

Uitvoer

```
0 1 4 9 16 25 36 49 64 81
1 9 25 49 81
1 9 25 49 81 25 36 49 64 81
1 9 25 49 81
```


Algoritmen

Sorteren e.d.

• Sorteren

- sort
- stable_sort
- binary_search

• Set operations

- includes
- set_union
- set_intersection
- set_difference
- set_symmetric_difference

• Diversen

- ...

mem_fun

```
#include <iostream>
#include <list>
#include <algorithm>
#include <functional>
using namespace std;
```

```
class Hond {
public:
    virtual void blaf() const =0;
    ...
};
```

```
class Tekkel: public Hond { ... };
```

```
class StBernard: public Hond { ... };
```

```
int main() {
    list<Hond*> k;
    k.push_back(new Tekkel);
    k.push_back(new StBernard);
    k.push_back(new Tekkel);
    for_each(k.begin(), k.end(),
        mem_fun(&Hond::blaf));
    ...
}
```


Galgje

```
#include <iostream>
#include <string>
#include <set>
#include <algorithm>
using namespace std;
```

Met gebruik van sets

```
int main() {
    string w("galgje");
    set<char> geraden, letters;
    copy(w.begin(), w.end(),
        inserter(letters, letters.begin()));
    do {
        for (string::const_iterator i(w.begin());
            i!=w.end(); ++i)
            if (geraden.count(*i)) cout<<*i;
            else cout<<'.';
        cout<<endl<<"Raad een letter: ";
        char c;
        cin>>c;
        geraden.insert(c);
    }
    while (!includes(
        geraden.begin(), geraden.end(),
        letters.begin(), letters.end()));
    cout<<w<<" is geraden!"<<endl;
}
```


Galgje

```
// includes idem
set<char> geraden;

void printLetter(char c) {
    if (geraden.count(c)) cout<<c;
    else cout<<'.';
}

int main() {
    string w("galgje");
    set<char> letters;
    copy(w.begin(), w.end(),
        inserter(letters, letters.begin()));
    do {
        for_each(w.begin(), w.end(), printLetter);
        cout<<endl<<"Raad een letter: ";
        char c;
        cin>>c;
        geraden.insert(c);
    }
    while (!includes(
        geraden.begin(), geraden.end(),
        letters.begin(), letters.end()));
    cout<<w<<" is geraden!"<<endl;

```

Met gebruik van sets en for_each

T:Rijswijk

101

Galgje

```
#include <iostream>
#include <string>

using namespace std;

int main() {
    string w("galgje");
    string geraden(w.length(), '.');
    do {
        cout<<geraden<<endl
            <<"Raad een letter: ";
        char c;
        cin>>c;
        for (string::size_type i(0);
            i<w.length(); ++i)
            if (w[i]==c)
                geraden[i]=c;
    }
    while (geraden!=w);
    cout<<w<<" is geraden!"<<endl;
    cin.get(); cin.get();
    return 0;
}

```

Met gebruik van strings

T:Rijswijk

© 2003 Harry Broeders

102

Galgje

```
// includes idem

class Vulin {
public:
    Vulin(char c): c(c) { }
    char operator()(char c1, char c2) const {
        return c1==c ? c1 : c2;
    }
private:
    const char c;
};

int main() {
    string w("galgje");
    string geraden(w.length(), '.');
    do {
        cout<<geraden<<endl
            <<"Raad een letter: ";
        char c; cin>>c;
        transform(w.begin(), w.end(),
            geraden.begin(), geraden.begin(),
            Vulin(c));
    }
    while (geraden!=w);
    cout<<w<<" is geraden!"<<endl;

```

Met gebruik van strings en transform

T:Rijswijk

103

Galgje

```
// includes idem
class Raad {
public:
    Raad() {
        cin>>c;
    }
    char operator()(char c1, char c2) const {
        return c1==c ? c1 : c2;
    }
private:
    char c;
};

int main() {
    string w("galgje");
    string geraden(w.length(), '.');
    do {
        cout<<geraden<<endl
            <<"Raad een letter: ";
        transform(w.begin(), w.end(),
            geraden.begin(), geraden.begin(),
            Raad());
    }
    while (geraden!=w);
    cout<<w<<" is geraden!"<<endl;

```

Met gebruik van strings en transform

T:Rijswijk

104